

39. Գեղեցկազոյնը Պրիամուսի և Հեկաբեի դուստրե, բէն, մարգարէունի կամարուած:

40. Զի արածելը՝ ստրկական զօրծ էր: Տէգեանը՝ Դիոմեդէան է: Իսկ Լայերտեանը՝ Որբեսէ, երկուքն ալ զոռ նահատակներ Տրոիացոյ դէմ:

41. Զի Փերոս կամ Գուշակն Ապոլլոն Պոսիդոնի նետ հիմարկեց Տրոյա քաղաքը:

42. Հոմերոս:

43. Նախ Հերակլեսէն, երկրորդ՝ Ամազոններէն, իսկ

անոր վերջին սպառնալու աւերը պահուած էր Պերիանց, աշխիքն Աթիլէոսի և անոր Պիւռոս որդւոյն:

44. Որ տասը տարի պատերազմել վերջ՝ յաղթեցին տրոիացոյց, և մինչև այսօր Հոմերոսէն բոլոր աշխարհի մէջ կը հռչակուին:

45. Ովկիանոս հայր կամարուած էր զհետերու և ջրերի, ուստի և ամէն կենդանիներուն. զի առանց իւռ նաւութեան չիկայ սերունդ:

ՄՈՒԱՅՈՒԱԾ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՄԸ

Ինքզինքս՝ ծաղրածութիւն իրաց և երգիծանք մարդկային յիշողութեան. անձինք և գէպքեր շառաչալից զղրդիւնով կը ընուն պատմութեան էջերը, կը բանան խոր ակօս մը դարերու շրջանին մէջ, ժամանակի սպառնալից հետտող՝ յաւիտենականութեան մը մրցակից ախոյեան, և յետոյ ըող մը մոռացութեան կը պատէ ամէն ինչ, հետք արծուի թռուցելոյ օդային խաւերու մէջ, և նաև որ հողմավար կը սուրայ

ծփանուտ ովկիաններու վրայ, ջնջուած ի սպառ:

Այսպիսի յիշատակ մ'է զոր կ'ուզենք այսօր հետազօտել, հայկական նշխարներու կարգին մէջ, վենետկոյ լոխի ու մթին անկիւն մը, ուր հազիւ լուսոյ փայլ մ'առ կայծ կը պատկերէ յուշարժան քանդակ մը, ի զուր անոր շուրջ կը հծծեն խորհրդաւոր լեզուով անթափանցելի ստուերը:

Ո՛վ է այն, ոսկիք եկած և ինչու կը

զտնուի հոն, — կը լռեն բոլոր վաւերագիրը ու ժամանակագիրը դարերու, վիճեցողեան կեանքի, պատմութեան և հնութեանը ուսումնասիրողն, այն՝ որու եռահատոր գործին մէջ զմայլմամբ կը դիտենք հմտութեան խտութիւնը հայրենի յիշատակաց զարթուցիչ խանդավառ սիրոյ հետ զուգում, հազիւ հետեւեալ փոքրիկ ծանօթութիւնը կրցած է հաւաքել՝:

«Կըսուի որ Նոյնպէս Աքքիայէն, 1256ին, Լորենցոյ Դիէթոլոյ բերած ըլլայ այն մարմարեայ մետալիոնը, որ այժմ կը տեսնուի տան մը արտաքին որմին վրայ, Անկաւան, Չէն ըսուած, փոքրիկ հրապարակի մէջ ի Ս. Պանդալէոնէ կան որ կը համարին ընդհակառակն որ Կոստանդնուպոլսոյ գրաւման (1204) աւարներէն մին ըլլայ այս խորագրանդակը՝ որ կը ներկայացնէ բիւզանդական կայսր մը տասներորդ դարու երկրորդ կիսուն, կամ մետասաներորդ դարու առաջին կիսուն, Schlumberger, *Bas-relief du campo Angaran etc. (Rivista Bizantina, Leipzig 1893)*, Venturi-ն (*Storia dell' Arte Italiana, հատոր երկրորդ էջ 540 թիւ 1, Milano 1902*) կը համարի զայն գործ յառաջացած երկոստասներորդ դարու »:

Ձանանք մի քիչ աւելի խոր թափանցել խորհրդաւոր գաղտնեաց մէջ, կամ լաւ ևս զտեղ զայն ու պարզել: Հոն ուր այժմ կը զտնուի, անտարակոյս չէր զտնուեր ի հնուն, անիմաստ և անյարիր յետնագոյն ժամանակաց ազուցում մ'է այդ անճաշակ անձի և անվարժ ձեռաց. որով որ զայն կը կրէ, չունի հնութեան ոչ մէկ բնադրոշմ, և միևնոյն անհմտ ձեռքը հակառակ կողմէն՝ միևնոյն որմին վրայ ազուցած է դէպի տան ներքնագաւիթին նայող վիշապ ձուկ մը Յոմանով միասին Յայտնի է որ յեւայինս մնացորդ կամ բեկոր մ'է կամուրջի մը փլատակաց, ինչպէս յաճախ կը հան-

դիպինք դեռ կանգուններ ալ վիճեցողոյ և շրջակայից մէջ և ոչ մէկ յարաբերութիւն կարելի է նշմարել կամ երեւակայել երկուքին մէջ՝ բացի այս պատահական և քմահաճոյ մերձաւորութենէ:

Կրնանք նոյնքան վստահութեամբ մերժել Աքքիայէն բերուած ըլլալուն աւանդութիւնը. անհաւանական կը դատինք Կոստանդնուպոլսոյ գրաւման աւար կամ կողոպուտ ըլլալու ենթադրութիւնն ալ, լաւագոյն, աւելի թանկագին և մանաւանդ աւելի դիւրատար իր մը պիտի փոխադրէր երջանիկ աւարառուն Չենք երկրայիր ընդհակառակն հաւաստելու որ Կոստանդնուպոլսէն փոխադրուած է ի վիճեցողոյ ոչ իբրեւ աւարի մասն, այլ իբրեւ նուէր յիշատակի կամ գողտր սիրոյ գրաւական մը, ինչպէս պիտի տեսնենք:

Հուսկ՝ երկու անուանի արուեստագիտաց տեսութեանց զանազանութիւնն ալ, կը հակէ զմեզ աւելի յարգելու բիւզանդական ուսումնասիրութեանց մասնագէտ Շլիսմպերժէի կարծիքը քան զուստ գեղարուեստագէտի ենթադրութիւնը. և այսպէս կը հիմնենք մեր հետազոտութիւնը մետասաներորդ դարու սեւոց վրայ՝ 1000-ին:

*
**

Հազար. կարելի՞ է արդեօք յիշել այդ թուականը և ջերմ երեւակայութեան առջև պատկերացած չտեսնել հաւատացեալներու խումբերը, երկիրդած ու սարսալից, որ թափորներ կազմած, կը խուժեն տաճարներ ու սալարկեալ յատակներու վրայ ծնրադիր՝ արտասուօք կը հայցեն քաւութիւն, կամ երամ երամ մենարաններ ու վանքեր կը քաշուին ապաշխարելու ճգնելու մօտալուտ համարուած վերջին դաստաստանի պատրաստուելու դիտմամբ. քաղաքներ կ'ամայանան բնակիչներէ, և նապատք կը լեցուին խուժանով, որ իրեն հետ կը տանի սրբավայրերու մէջ աշխարհային ճոխութիւն, հրապոյրքն ու կիրքեր, որոնցմէ չէր կրցած կամ ուզած՝ մերկանալ խուճապի պահուն կրօնաւորական

1. Pompeo Molmenti: *La Storia di Venezia nella vita privata*. Զորրորդ տպագր. 1905 թ Bergamo - Հատոր Առաջին, էջ 52 ծանօթ. 1. Մետալիոնը պատկերացուած է յէջ 53:

ստե՛ն հազուելով: Համաշխարհի տագնապով կը ռոտատայը նաև Հայաստան. կը վկայեն Ուռնայեցիք ու Լաստիվերոցիք թէ ինչպէս արեգական խաւարումէն սարսափած, Յովհաննէս Թազաւորն և Պետրոս Կաթողիկոս պատուիրակներ կը յղեն առ Յովհաննէս Կոզոնն ճգնատուն վարդապետ և մեկնութիւն ու խորհուրդ կը խնդրեն: Ազնուականք ու գիտունք և նաև նշանաւոր վարդապետք և նոյն ինքն Գրիգոր Մագրիսարոս, երկիւղիւ համակուած ու ջուրած կ'արծանանան հոն՝ երբ այն որ միտիթար պիտի ըլլար և յուսատու իրենց, քան զիրենց աւելի յուզուած կը հառաչէ հեկեկանօք և կը սկսի լալ բորձրածայն. մարգարէական տեսիլ մը պարզուած է աշուր աչաց առջև՝ Գրիստոսի իսաչելութեան հազարերորդ թուականը լեցուելով՝ սատանայն արծակուած հրեղէն շղթաներէ, պիտի ժայթջէ բուռն Թափով տարտաքուէ դուրս իւր վռնականքը, հուր ու սուր, կործանումն և աւեր սփռելով ամէն կողմ, աշխարհ բովանդակ դղրդուած վեր ի վայր, Թագաւորք Թագաւորաց և ազգք ազգերու վրայ, արեան ճապարհք կը հօսին ուղիօրէն, և Հայաստան թշուառութեանց ներքև կ'ողողի բնաջինջ. աշխարհիս վերջն է:

Համաշխարհի այս սարսափի պահուն վննետիկ միայն ամբացած իւր լնակին անկիւնը նոր փառապանծ յաղթանակի մը յաւիտենական յիշատակը կը հիմնէր: Վննետիկան առիծը տարածած էր իւր յաղթական թևերը Ալլերիականի հանդիպակաց ափանց վրայ, Գաղմատիա ենթարկուած էր դգսական մականին, նախնետացիք և անոնք օգնական սարակիւնոք ընդ միշտ ջախջախուած:

Հետեւինք առ վայր մը պատմութեան. հրահանգիչ է և հետաքրքրաշարժ:

899ին Համբարձման տօնին առաւօտը, արշալուստյ գեփիւտին կը պարզուէին վննետիկան տորմիղի առաքատները. դուքսն Քիէյրոյ Օրաէոյոյ Բ.՝ ընդհանուր հրամանատար Հասարակապետութեան նաւատորմիղին, ջըլապատուած իւր աւագանւոյ

ջըախումբով, Ս. Պետրոս մայր եկեղեցւոյ մէջ ծնորդիւր, համակ զրահապատու զինուած, ներկայ կ'ըլլար Ս. Պատարաքի և կը զօրանար հոգով՝ երկնային մանանային ճաշակամբ. յետ որոյ Տոմենիգոյ եպիսկոպոսը՝ օրհնելով պատերազմական զօրը կը յանձնէր դուքսին, որ իսկոյն պատրաստ նաւերու վրայ ելած, մարտագող փողերու հնչմամբ նշան կու տար տորմիղին մեկնելուն: Վննետիկ ամբողջ ափանց վրայ խռնուած կը մաղթէր իւր զաւակաց ողջերթ յաղթանակաց և դարձ փառապանծ: Միևնոյն օրն արդէն յաջող հողմը վարած հասուցած էր պանծալի նաւատորմիղը նախ Էքոսիլոյ և ապա ի Կրատոյ, ուր Վիդալէ Դ. Գանտրանոյ պատրիարքն ամբողջ խուռնկրած ժողովրդեան և կղերական դասուն ընկերակցութեամբ կ'առաջնորդէր զդուքսը դէպի մայր եկեղեցին Սըբուհայոյ Եւփիմեայ և հոն կու տար անոր ուրիշ դրօշ մ'ալ օրհնուած, որուն վրայ կը սաւառնին թեմին երկու պաշտպան սուրբք՝ Հերմագոր և Փորտունատ: Աւելի վսեմ և աւելի գերազանց մաղթանք ու գուշակութիւն յաջողութեանց կարելի չէր որ ենթադրէր դուքսը. և իրաց արդիւնքը լիով հաստատեցին իւր յոյսերը. այն արշաւանք ոչ այնքան պատերազմի երևոյթ, որքան յաղթանակի ընթացք մ'եղան բուսական Գաղմատական ափանց վրայ.

Տարի մը վերջ արդէն իսկ յաղթական նաւատորմիղը կը մտնէր վերստին Վննետիկ՝ զրեթէ միևնոյն հանդիսաւորութեամբ որով մեկնած էր. նոյն խանդավառ ծափեր, միևնոյն ուրախութեան երգեր կը հնչեն ծովափանց վրայ, և զուհութեան մաղթանք կը բարձրանան յերկինս տաճարներու մէջ խուռնկրու բուսմանց և բարդ ի բարդ զաւարուն ծուխերու հետ: Վննետիկ բացարձակ տէր դարձած իւր ծովուն, Ալլերիական աղի ծովուն. իսպրիոյ և Գաղմատիոյ քաղաքաց աշտարակներու վրայ կը ծածանէր վննետիկան առիծը, Մուհմիա, Դրիւսդէ, Սեպինիգոյ, Մուսայ, Սրալադոյ կը կազմէին Հասարա-

կապետութեան քաղաքներ. ընդարձակ դուռն և ասպարէզ բացուած էր ծովու և ցամաքի ազատ վաճառականութեան, պետական զանձին մէջ կը հոսէին բաժնրու և տուրքերու հեղեղներ, Գուրգուլայի անտառներ կը մատակարարէին առատ փայտեր շինութեանց և եղէիններու բուններ՝ որոց վրայ պիտի բարձրանային յետոյ մի առ մի այն հսկայական մարմարակոյտ պալատները, որոնք այսօր դեռ համաշխարհի հիացումն ու հրապուրը կը կազմեն իրաւամբ Սլլես անհետացած էր բոլորովին սովի խուճապն ու մղձաւանջ, որով այնքան տառապած էր ժողովուրդն Ոթոն Երկրորդի յարձակման ժամանակ: Ի նշան երախտագիտութեան՝ Հանրապետութեան վարիչը և համախուռն ժողովուրդը՝ պետական ժողովարարհի մէջ հաւաքուած, Բիէղրոյ Սրէշուլոյ յաղթական խնդանին կու տան Դուքս Դափնատիոյ յորջորջումը Վենետիկոյ Դուքսի անուան հետ զուգակիր. և յաւերժացնելու համար այսպիսի երջանիկ յաղթանակի մը յիշատակը կը սահմանեն ամեն տարի Համարութեան օրը նուիրել զոլոր ու զգալուն՝ միանգամայն և փառայելով հանդիսի մը, ծովու հետ պսակման. հանդէս՝ որուն յետոյ առաջիկայ կ'ըլլային թագաւորը ու կայսերը, և զոր Քահահայապետ մը, Ողեջատնոր Երրորդ, ժողովրդական աւանդութեան մը համաձայն, որ բարձրագոյն հեղինակութեամբ և առաջին ծովընկեցիկ ոսկի մատանւոյ նուիրմամբ կը բարձրացնէր նուիրական արարողութեան վեհաժողովներ: Հոս աւանդութիւնը կը պարուրի վիպական շղարշներու ներքև յետագայ ժամանակագրաց զրջին զօրութեամբ, և կը խառնուի Սալվարէի առասպելախառն յաղթանակի պատմութեան հետ, զոր այսպէս կ'ամփոփէ վաղեմի ժամանակագիր մը.

Misser lo Doxe monta in galia con la grandezza di Venesia, et fo solamente trenta galie si come ho detto, e partisse, e quando ello fo cinquanta meia in mar fo encon-

tradi en le settantacinque galie, de lo fio dello Imperador, et lo missier lo Doxe con la bona zente, che ello haveva nella soa compagnia, conseasse da tuor la battaglia. Et conseiando, andò a ferir en la bona ventura, et sconfisse le galie de l'Imperador, et fu preso lo fio Otthon dello Imperador, lo quale era capitano, et menallo in carcere, et habbuda victoria Venesia, et zonti a casa, missier lo Papa andò con le brazzia averte contra di missier lo Doxe, et rezavando la sua grandezza digando: ben venga lo signior di tutto lo mar salso, imper quello chello la ben conquistado; et qua missier lo Papa si le presenta un anello d'oro digando che lo sposasse lo mar si come l'homo sposa la dona per esser lo signor. E questo nu concedemo perpetualmente da fare ogni anno!.

« Պարոն Գուրգու մտաւ նաւուն մէջ Վենետիկոյ մեծ ծածկներուն հետ. բոլորը միայն երեսուն նաւ մնացաւ, ինչպէս ըսէի, և մեկնեցան, »

Եւր յետեւ գոյն յառաջացն ծովու մէջ՝ Հանդիպեցան կայսեր որդւոյն հօթանառուն և հինգ նաւերուն: Պարոն Գուրգու ըսէ որբարով որ իրեն հետ ունէր իբրեւ ընկեր, սկսա պատերազմ ընել, եւ լաւ բախումով սկսեղով հարուածեց և նուաճեց կայսեր նաւատորմիդը, և կայսեր որդին Ոթոն, որ հրամանատար էր, ձերբաւազուեցաւ և դրսեցաւ բանաւ Վենետիկեցի երբ յաղթական վերադարձան Հայրենիք, պարոն Պապը բազուկները բացած ընդառուլ գնաց պարոն Գուրգուն և իւր ձեռքներով ըսեղով, Բարի ըլլայ զալուստդ, տէր բոլոր աղի ծովու, ինչիէ անոր զոր իրաւամբ առաջար. և այս պահուա պարոն Պապը ոսկի մատանի մը ներկայացուց անոր ըսելով որ պսակուի ծովու հետ, ինչպէս մարդ կը պսակուի կնոջ հետ անոր տէրն ըլլալու համար: Եւ մտեց կը շնորհենք որ յախտեան այսպէս ըլլայ ամէն տարի »:

Desponsamus te mare in signum veri perpetuique dominii — Կը պսակուինք քեզ հետ, ծով, ի նշան ճշմարիտ և մշտնջենաւոր իշխանութեան, կ'ըսէր Գուրգու-

1. P. Molmenti. հա. I. էջ 226-227 քաղելով Liber Factorum-ի մէջ պահուած ժողովրդական աւանդութիւնէ, *Leggenda volgare della venuta di Alessandro III. a Venezia*, զոր յետոյ 1681-ին է վէ. նետիկ հրատարակած է Girolamo Bardi.

սըն ամէն տարի ոսկի մատանին ընկեն-
լով այնպէ մէջ:

Romanin՝ այսպէս կը նկարագրէ
այդ առաջին հաստատութիւնը. « Սաւա-
տուն կը պատրաստուէր նաւ մը, Piatta
կոչուած, ծածկուած համակ ոսկի դի-
պաններով, հոն կը դուռէր կոնք մը ջրոյ,
ադի աման մը՝ ջրոյ օրհնութեան համար
է ձիթենայ ձիւղէ կազմուած սրսկիչ մը.
կանոնիկոսը և կղերական դասակարգը
շապիկներ զգեցած ու շուրջառաւոր՝ կը
մտնէին հոն և կ'ուղղուէին դէպ ի Լիտոյի
Ս. Նիկողայոսի ջրանցքը, և հոն կը սպա-
սէին զքսական նաւուն որ յետոյ bucinto-
ro կոչուեցաւ: Երկու կանոնիկոսը կ'ար-
տասանէին Լոյր մեզ Տէր աղօթքը, և յետ
ստեղծանալու իրարեկային՝ եպիսկոպոսն
յոտնիկայս ջերմեռանդն ամփոփածութեամբ
կ'արտասանէր լատին լեզուով այս ա-
ղօթքը. Հաճեա՛ց, ով Տէր, շնորհել որ այս
ծովն բլրոյ մեզ և ամեն տեղեց համար որ
սեռոր վրայ պիտի նստարկեն, խաղաղ և
հանդարտ. այսպէս կ'աղաչենք զքեզ, թոր
մեզ Եկեղեցի կ'օրհնէր ջուրը և հասնելով
ի Ս. Նիկողայոս, դէպ ի ծով յառաջա-
նալէ առաջ, եպիսկոպոսը կը մերձենար
դրական նաւին և աւագերէցը կ'աղօթէր,
Յօգեա՛ յիս մշտկաւ և ստորե կղից. յետ որոյ
եպիսկոպոսը կը սրսկէր օրհնած ջուրը
զուքսին և իրեն հետ գտնուող աւագան-
ւոյն վրայ, և ֆաղեկալ օրհնած ջուրը կը
հեղուր այնպէ մէջ, և զուքսը արտասա-
նելով այն աւանդական արտագրաւ բառե-
րը Desponsamus te mare in signum
veri perpetuique dominii, կ'ըն-
կենուր ոսկի. մատանին օրհնած ջուրին
վրայ: Ժամանակ վերջ երբ ձկնատկեցի
խաչակիրք Միւրացի Ս. Նիկողայոսի
մարմինը փոխադրեցին ի Լիտոյ, եպիս-
կոպոսը նաեւն կ'եւլէր ի ցամաք և տեղ-
ւոյն արքային ընկերակցութեամբ և հան-
դիսական թափօրով կը մտնէր եկեղեցին.
հոն կը մատուցուէր Ս. Պատարագը և (ա-

ւանդական հին արարողութեամբ) մինչ-
դեռ զպարզ մէկ խումբը կ'երգէր Լոյր
մեզ Գրիստոս, Գրիստոս ունկնդիր մեզ,
Գրիստոս բազմոյր, Գրիստոս յարող, Գր-
իստոս իշխան, և միւս դասը կը պա-
տասխանէր, Ամենապայծառ և վսեմափառ
իշխանին և շնորհազարդ տեսուն մերոյ Ա.
Ա. սատուածային շնորհի գերաւուրդի Դոյք-
սին վկենեկոյր, առողջութիւն, պատիւ, կրօնք
և յարողութիւն, կ'օրհնէր հոն հաւաքուած
ժողովուրդը որ անթիւ նաւակներով Դոյք-
սին իրբն շախումբ եկած էր: Եկտ եկե-
ղեցական արարողութեան՝ միւսնոյն հան-
դիսաւորութեամբ Դոյքսը կը դառնար ի
վենեկի և նոյն օրը մեծ տօնախմբու-
թեան և ուրախութեան օր էր ամբողջ
ազգին համար: Ամէն ինչ այն ժամանակ
կը շնչէր կրօնական զգացում, և այն
աղօթքը՝ նաւարկելոց համար, և այն
հանդիսական ծէսը՝ որով բովանդակ ժա-
ղովուրդ մը որ ծովուն կը պարտէր իւր
սկզբնական զոյութիւնը և յաջորդարար
մեծութիւնը, շնորհակալ կ'ըլլար Աստու-
ծոյ, այնքան իրեն շնորհուած քարեաց
համար, այնպիսի շինիչ և սրտայոյզ յատ-
կութիւն մ'ունին որ այս արարողութիւնը
շատ աւելի գեր ի վերոյ կը դասեն յետոյ
ժամանակաւ ներմուծուած հանդէսներէ և
աշխարհային պերճութենէ:

Եւ յիշուի կարելի չէր աւելի պերճ,
աւելի շքեղ բան մ'ենթադրել քան այն
համակ ոսկեզօծ ոսկեհամուկ նաւը, bu-
cintoro, 35 մեղր երկայն, եօթն ու կէս՝
լայն, ութ ու կէս՝ բարձր, բաժնուած եր-
կու յարկերու. Ներքեի յարկին մէջ կա-
յին իւրաքանչիւր կողմ քառասուն երկու
թիւր, որով կը թիւովարէին հարիւր վաթիս-
սունեւթ նաւարանի նաւազներ, որոնց
զլխաւորները կամ վարիչ արուեստագէտ-
ները մասնակից կ'ըլլային հանդիսաւոր
արարողութեան՝ զբաւելով իրենց տեղերը
նաւուն յետակողման արտաքին ճիւղն
վրայ, շուրջ բոլորակաւ մը Դիքսին
է վսեմափառ ծերակուտին աթոռներուն
ետեւ վերին յարկը՝ ծածկուած կարմիր
թաւիշով և ոսկի զարդերով ու ծոպերով՝

1. S. Romanin – Storia documentata di Vene-
zia – Երկրորդ տպագր. 1912 Հատար Ա. էջ 281–285.

կը ձևացնէր դահլիճ մը (շուրջանակի զարդարուած ոսկեզօծ խորաքանդակներով, որոնք արուեստները ու գիտութիւնները կը ներկայացնէին) ամողջ նաւուն երկայնութեամբ. և խելաց ծայրը (որ ծովային յայրսահակ մը կը պատկերացնէր իւր զրատասնցներով) կը գտնուէր յատուկ պատուհան մը, որմէ Դուքսը կը նետէր ոսկի մատանին ծովու մէջ. Դքսական աւանանդաւոր փողովեայ կամ ոսկեզօծ գահը, բարձր աստիճաններու վրայ և ամպհովանի պողպատեայ զոյր կը բռնէին ոսկեզօծ փայտէ քանդակուած երկու մանկանիկներ, ունէր երկուստեք մեծ արձաններ, նոյնպէս ոսկեզօծ փայտով քանդակուած, որոնք կը ներկայացնէին Խոհնութիւն և Զօրութիւն. կերպով մ'իւրից հասկցնելու համար որ իշխանութեան մը ճշմարիտ ներկայներն են միտք և բազուկ. Աստիճաններու շուրջ տեղաւորուած էին նաև շքեղ աթոռներ Պատրիարքին, արտաքին ղեկավարներու և այլ պետական բարձրագոյն աւագանոյ:

*
**

Այսքան մեծ խանդավառութիւն յաղթանակի մը համար, այսքան համակրանք անձի մը, ունէր անշուշտ իւր գոյութեան խոր պատճառներու. երկու դարէ ի վեր վենետիկ պատմութիւնը յարատև շարք մ'իդած էր գոտութեանց, երկպառակութեանց, պատերազմներու, հրկիզութեանց. Բիւզանդիոն, Գերմանիա, Գաղղիա, խաւիա (Հոգովով ու Հոսեմենայով) և մինչև իսկ Սլաւք և Սարապիոնոք անդադրաւ յարձակմամբ գինաց և որոգայթից ու դաւերու, և որ քան զամէն աւելի կործանարար է և վտանգելի՝ ներքին կռուակցութիւնք, անհաշտ ատելութիւնք և վրէժխնդրութիւնք և փառամոլ դաւադրութիւնք և սպանութիւնք դքսական գահուն տիրանալու տնչաւոր, հիւժած սպառած էին Հասարակապետութեան նորակազմ ոգին. Գանտիստոյ, Մորոզինի, Գալաբրինոյ ընտանիք (յիշելու համար միայն ամենէն աւելի վրդովիչներէ մի քանին) փոխն ի փոխ կը յաջորդէին յափշտակե-

լով իրարմէ վարչական մականք մերթ Բիւզանդիոնի, մերթ Գերմանիոյ և մերթ Գաղղիոյ օժանդակութեան վրայ յեցած, օժանդակութիւն՝ զոր կարելի էր այլազգ ապահովել եթէ ոչ հայրենադաւ մատնութեանց, աւերիչ զինողութեանց միջոցաւ. Յիշեցինք թէ ինչպիսի՞ խուճապով սովի տառապեցաւ ժողովուրդը Ռոթն Երկրորդ կայսեր յարձակման առթիւ, երբ սա դաւաճան ու փախստական պատրիկներու յանձնեց զրաւել ցամաքի ամէն յարաբերութիւնները, և պողպատեայ պատուարով մը պաշարման ենթարկեց քաղաքը, որ անուշտ բնաջինջ պիտի ըլլար իսկ զուական ձեռքով, եթէ նա խախնամական Ալը, Ռոթնի մահը փութացնելով չհասնէր օգնութեան:

Մինչև այսօր դեռ կը հնչեն ժողովրդական աւանդութիւնք Գիոնճիայի քով Պեպէի դղեակին շուրջ, որուն միակ մնացորդ խորխուլ որմի մը վրայ դեռ վերջերս գրուեցաւ յիշատակի արձագանք մը: Հոն Ռոթն հաստատած էր իւր բնակութիւնը, և անտի սփռած իւր սարսափը, զոր նաև յետ դայերու չկրցան ի սպառ ջնջել ժողովրդական յիշողութենէ հոն հաստատուած կրօնաւորաց մշտաւ մոռնչ շողօքներն ու հառաչանք. ընդհակառակն մանաւանդ երբ 1500ին ջրորոգ անհետացաւ այն վանքը, բորբոքուած երևակայութիւնք չղաղքեցան տեսնել դեռ կրօնաւորաց ոգիները, որոնք ամէն տարի Աւագ Ուրբաթ գիշերը կ'իլլէին և լուռ թափորով մը կը ջրջէին ամայացած գղեակին բոլորաբը:

Պեպիոնոսի անուան հետ կապուած է նոյնպէս գեղեցիկ աւանդութիւն մը: Մեծին կարդուսի խորխտ որդին արդէն իսկ գրաւած էր լճակին շրջակայ բոլոր ափերը. Գիոնճիա գրաւուած և սպառնալից բանակը կանգ առած էր Սան Բիէղրոյ (in volta կոչուած յետոյ՝ գաղղիացեաց պարտութեան յիշատակաւ) կղզոյն մէջ, հաւաքելու իւր ուժերն ու վերջին ճիգով յարձակելու համար Մալամոքին վրայ, ուր այն ատեն դեռ Հասարակապետու-

Թեան վարչութիւնը կը բազմէր, Վենետկեցիք սարսափահար փախած և ապաւիշած էին Ռիալտոյ կղզւոյն վրայ: Կ'աւանդուի թէ ի Մաւաւորքոյ մնացած էր մի միայն պառաւ մը¹, ներշնչուած՝ կաւարելու հայրենեաց փրկութեան գործը: Սա խորհուրդ կու տայ գաղղիացոց տախտակէ կամուրջներ կազմել և յարձակիլ Ռիալտոյի վրայ, խորհուրդ՝ որուն կը հետևին իսկոյն. սակայն երբ փրանկ ձիաւորաց խումբերը արդէն իսկ յառաջացած են բաւական, յանկարծ տախտակներու զրկուելէ կը խրոչին երկվարք և ծի ու ձիաւոր՝ բանակ մ'ամբողջ կը խեղդուի անդնդաստղ Սուրբ Գեորգ և Սան Սերվիլիոյ կղզիներու մէջ. այն օրուրնէ վենետկոյ լճակին մեծագոյն ջրանցքը կը կոչուի Canal Orfano, յիշատակաւ գաղղիացի մեռելոց բիրաւոր որբերու: Պատան ապաւինած էր արդէն ի Ռիալտոյ և Վենետիկ ազատուած:

Այս աւանդակայն դէպքերու կամ վեպերու շարքին մէջ ստիպուած յիշենք երբորդ մ'ալ՝ հարսերու յափշտակութիւնը, զոր հին ժամանակագիրը ոմանը կ'աւանդեն հանդիպած Պետրոս Գանտիսոյ երբորդ՝ դուքսին ժամանակ (942-959):

Հին վենետիկցի ընտանիք դեռ բոլորովին արեւելեան քաշուած ու պարկեշտ բարքերով տոգորուած, թոյլ չէին տար բնաւ օրիորդներու դուքս ելլել և հրապարակներու մէջ երևիլ. որով և հարսնախօսութիւնը կը կատարուէին տարին մի անգամ միայն, յունուար 31ին Ս. Մարկոսի նշխարաց փոխադրութեան օրը: Քաղցրին բոլոր հարսնացու օրիորդը, զարդարուած ու պնծուած հարսանեկան զգեստներով, և իրենց զոհարեղիսած ծրարը ձեռքերնին, կ'երթային այն օրը Օլիվոյ կղզին (յետոյ Գասդէլլոյ - դղեակ), ուր եպիսկոպոսը հանդիսական արարողու-

թեամբ կ'օրհնէր զիրենք ու կը պսակէր փեսայացու երիտասարդներու հետ:

Սլաւ և Նարեկտացի ծովահններ, որ ասպատակութեամբ յարձակելով մերթնէր մերթ կը յափշտակէին իրենց աւարները, գաղղացորդի կը մերձենան բազմաթիւ նաւակներով, և մինչդեռ հարսնախօսութեանց արարողութիւնը կը կատարուէր, խուժելով եկեղեցւոյն մէջ, կը յափշտակեն հարսերն ու իրենց հարուստ օժիտներն և նաւակներու մէջ դնելով կը փախին դէպ ի մերձակայ կղզի մը, Գասուէ (որ յետոյ delle donzelle - օրիորդաց կոչուեցաւ), բաժնետու համար մէջերնին հարսերն ու զոհարները: Վենետիկցիք սթափած առաջին խուճապէն՝ նաւակներու բազմութեամբ կը դիմեն ասպատակներու ետեւէն, և հասնելով լճոցն՝ կ'ազատեն հարսերը և կը վերադարձնեն ի վենետիկ: Այս դէպքը պատահաւ կու տայ ամենագեղեցիկ հանդիսի մը որ Հասարակապետութեան փայլուն օրերէն մին կը կազմէ, Մարիամներու հանդիս՝ փետրուար 2 ին Տեառնընդառաջի տօնին օրը, յորում տասուերկու օրիորդը, քաղցրին ամենէն աւելի աղքատ բայց առաքինի ու գեղեցիկներէն՝ շքեղ հանդիսաւորութեամբ կ'երթային թափորով՝ պսակուելու Սանդա Մարիա Ֆորմոզայ եկեղեցւոյն մէջ, Վենետկոյ ժողովուրդը զիտցած էր նախատինքը հանդիսական յիշատակաւ մը և բարեգործութեամբ նուիրագործել, սակայն մոռցած չէր իւր սրտին մէջ վրէժիւնը դրովեան ոգին՝ որ յիսուն տարի վերջ ահա այսպէս պիտի պոսթկար Օրսէլոյ Գուքսին յաղթանակին առթիւ:

Այս յաղթանակը կը լոնցենէր բովանդակ օտար ձկնումնեքը, Գաղղիա և Գերմանիա այլևս չէին կրնար հեռաւոր յոյս մ'անգամ ունենալ ընկճել կարենալու վենետիկեան ազատասէր անխախտ ոգին. Բիւզանդիոն՝ Հասարակապետութեան զօրանալուն մէջ կը գտնէր իւր միակ զօրավիգն ընդդէմ երկու եւրոպական հոժովու՝ կայսրութեանց, ապահովութիւն իւր իտալական գաւառներու և

1. «Et ne remest en Madamanque foro qu'une vieille dame» կ'ըսէ յիշատակագիրը (Molmenti: La Dogaresca di Venezia. Torino 1884, էջ 19 ծանօթ. 2):

ազատ ձեռք, դիմադրելու համար արևելքան հրոսակներու՝ որ օրըստօրէ աւելի բուռն և աւելի մօտ կը խռտամզէին կայսրութեան սահմանները, Ոթոն Երրորդ, գիշերուան ստուերներու օժանդակութեամբ փոքրիկ նաւակով մը գաղտագողի ու ծպտեալ՝ կու գար ի վենետիկ, և Սան Սերովիիոյ կղզւոյն մէջ կը տեսակցէր ու կը դաշնակցէր Դուքսին հետ, քաղաքացի ու զաւառացի գիշումներ և ճոխութեանց ու պատուոյ նուէրներ առատաձեռնելով Հասարակապետութեան. և Պոլսոյ զոյգ եղբայր կայսերը՝ բիւզանդական պատու. ներ ու տիտղոսներ կը շուսլէին յաղթական Դուքսին, որուն քաջութեան, խռականութեան ու բարութեան առջև կամայ կամամայ կը լռէր նաև ներքին որ և է կուսակցական հակառակութիւն ու խլրրտուսն: Բիէղրոյ Օրսէնոյ Երկրորդ վենետիկեան յիշատակագրաց մէջ կ'արժանանար յախտնական երախտագիտութեան ու մեծարանաց՝ իբրև փրկիչ և ազատարար Հասարակապետութեան մեծութեան: Սա որդին էր այն Բիէղրոյ Օրսէնոյի, որ յետ երիտասարդական արեան բորբոքեամբ հրկէզ աւերելու դքսական պալատն, Ս. Մարկոս և բազմաթիւ բնակարաններ՝ քաղաքացւոց, արժանի եղած էր յետոյ բարձրանալու դքսական գահին վրայ, հիմնելու նոր հրաշակերտ ոսկեայ միւսիոնազարդ տաճարը, բիւզանդացի ճարտարագիտաց ձեռքով, յորս անշուշտ պիտի գտնէինք հայեր ալ՝ եթէ ժամանակին վաւերագիրը անունները չազհէին, և որ հուսկ յետոյ (Սեպտեմբերի գիշեր մը) դքսական ծիրանին ու խոյրը կրօնաւորական սքեմի փոխելով կը փախչէր մինչև Պրիենեանց անձաւները, ուր մարգարէական հոգեով գուշակելով իւր որդւոյն փառքը՝ սրբութեամբ՝ կ'սուանդէր հոգին:

Այսպէս հասանք ահա մեր հետազոտութեանց մեկնակէտը՝ հազարի սեմոց վրայ: Բիէղրոյ Օրսէնոյ որ իւր սրամիտ ու խորաթափանց ուշիմութեամբ Հասարակապետութեան փրկութիւնն ու մեծութիւնը Բիւզանդիոնի հետ սերտ միութեան մէջ գիտէր, ջանաց ամէն առթիւ օգնական ըլլալ կայսրութեան: Դադմատիոյ յաղթանակը վենետիկ հաւասար յաղթանակ մ'էր նաև զոյգ եղբայր կայսերաց, որոնք փութացին իսկոյն յատուկ ոսկեկնիք հրովարտակաւ շնորհել Հասարակապետութեան ամէն տեսակ ազատութիւններ և իրաւունք: Այս յարաբերութիւնը սերտ արեւային կապակցութեամբ մ'ալ պիտի կնքուէր և անոր արժիք տուաւ 1002ին Սարակինոսաց նոր յարձակում մը Պարիի վրայ, Օրսէնոյ իւր պատրաստ նաւատորմով արագութեամբ հասաւ անոնց վրայ՝ հաւածեց և քաղաքն ու զաւառը վերստին ազատեց, ինչպէս քաջագործութեան երբ վերստին պատուիրակութեամբ Օրսէնոյ Պոլիս զրկեց իւր որդին և դքսական գահու բազմակիցն՝ Յովհաննէս և անոր փոքրիկ եղբայրն Ոթոն, հայագգի և Արշակունի կայսրն Վառլ Բ. ամենայն շքեղութեամբ ու պատուով ընդունեցաւ զինքը և փեսայացուց իւր քեռդուստը Մարիամ իշխանուհւոյն, զոր զլացեր էր շնորհել Ոթոն Երրորդ Գերմանիոյ կայսեր, ինչպէս նաև Նորմանտիոյ իշխանին (1004):

Հարանիքը կատարուեցաւ Բիւզանդիոնի մէջ կայսերական պերճութեամբ ու ճոխութեամբ. արքունի տաճարին մէջ պատրիարքն օրհնեց երկու ամենագեղեցիկ՝ ամուսիններու պսակը, որոնց զխոն վրայ կը փայլէին համակ ոսկեղէն թագեր, նուէր Օգոստոսփառ կայսերաց, որ յետ

1. Յիշատակագրաց հարկերէ աւելի, կ'ըսեն, և մինչև Սանգա Մարիա աէլ ձիւլոյ եկեղեցին անգամ Ս. Քրիշտոս և Ս. ձիւլոյն հիկեղեցիներու հետ:

2. Օրսէնոյները նշանաւոր էին իրենց գեղեցկութեամբ,

իսկ երիտասարդ դքսուհի Մարիամու համար ժամանակագիրն վենետիկեցի Յովհ. Սարկաւազ՝ կը գրէ. Venusta sponsa — նարսե գեղեցիկ:

հարսանեկան արարողութեան բռնելով Մարիամու և Յովհաննէսի ձեռքերէն ներկայացուցին այս նորապսակ ամուրը կայսերական աւագանւոյ: Երեք օր տեղեկին հանդէսներն ու խննդք, որոնց միշտ ներկայ գտնուեցան կայսերք և ամենաբարձր աւագանին: Պուկարիոյ նոր խլրտում մը ստիպեց զՎասիլ հեռանալ ժամանակ մը Բիւզանդիոնէն և յաղթական վերադառնալով շարունակուեցան հանդէսները, որովհետեւ կայսրը փափաքեցաւ Յովհաննէսին շնորհել նաև Բիւզանդական պատու: Բիւզանդական պատուի՝ անոր մէկնելն առաջ, կայսրը բազմած ոսկի զահույից վրայ շրջապատուած ծերակուտի և խուռն ժողովրդեան բազմութեամբ, արքայական դահլիճը արեւելեան ամենածոխ պերճուկեամբ զարդարուն ու պահակապան զինուորաց զունդեր ղոններու սողնէ շարուած, զգեցուցին Յովհաննէսին ոսկեճամուկ ծիրանի զգեստը՝ բիւզանդական պատրիկաներու, թափորով տարին զինքը ձիարձակարան կրկնէր, ուր ներկայացաւ բանակին և ժողովրդեան ընդունելու անոնց յարգութեան ողջոյնները խանդավառ ծափահարութեանց և ուրախութեան աղաղակներու մէջ: Այս խանդավառ ցոյցերը կրկնուեցան դարձեալ ժողովրդեան ու կղերական դասակարգի կողմանէ Սրբուհի Սոփիայի մայր տաճարին մէջ, ուր կատարուեցան եկեղեցական արարողութիւնք և օրհնութիւնք: Նաև ընդունելով նոր աստիճանին ու պատուոյն վաւերական վկայագիրը, մի և նոյն հանդիսաւոր թափորով զարձաւ իւր սեպհական պալատը, ուստի տալով վերջապէս իւր հրաժեշտի ողջոյնները կայսերական իւր նոր ազգականներուն, իւր փոքրիկ հարազատին և նորապսակ հարսին հետ մեկնեցաւ դէպ ի վենետիկ: Ամէն կողմ ուր կը ժամանէր կայսերական և առիւծաճիւղ զրօշնեքով զարդարուած նաւը, ուրախութեան հանդէսներ կը կատարուէին, որոնց լրումը պահուած էր վենետիկ, ուր ինքն Դուքսը աւագանւոյ բազմութեամբ բազմութիւն նաւերով ու նաւակներով ընդառաջ ելած

էին բաց ծովու մէջ, ընդունելու համար նորապսակ ամուրը որ կը ժամանէր երջանկութեան յոյսերով:

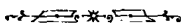
Անոց, շատ համառօտ տեղեց այս երջանկութիւնը: Հանդէսներ որ կատարուեցան ի վենետիկ ի պատիւ իրենց, և որոնց նմանը դեռ երբեք տեսնուած չէր Հասարակապետութեան մայրաքաղաքին մէջ, կերպով մը կնիքն ու փակուած եղան երկրաւոր փառաւորութեանց: Մարիամ իշխանուհին անդրանիկ զաւակը շնորհեց ի մեծ ուրախութիւն հասարակաց, և եւրախագիտական զգայմամբ տրուեցան նորածին մանկան Վասիլ անունը, յիշատակաւ իւր կայսերական ազգականին որ այնքան սերտիւ կապուած էր այլևս՝ վենետիկոյ բաղդին հետ: Ուրախութեան փութով յաջորդեց հասարակաց սուգն ու տրտմութիւն և ամենադառն վիճակ մը նուաճեց Օրսէոյի անկուն կորովը: Արեւելքի հետ այսքան յաճախ յարաբերութիւնք, պատերազմաց և վաճառականութեան, փոխադրեցին լճալին մէջ ժանտախտի սերմը և հարուածը սաստիկ եղաւ և անդառնանելի, որովհետեւ նոր էր բոլորովին Գեղարուեստ, ճարտարգործութիւնք, վաճառականութիւն ընդհատեցան իսկոյն իրենց առաջին թափին մէջ. սեւեր պատեցին նոյն իսկ զքսական ընտանեաց անդամները. ծերունին Բիէղդոյ տեսաւ որ մի առ մի իւր բազկաց մէջ կը մարին իւր սիրատուն որդին ու զհակիցը, անոր առաքելն և գեղանի կայսերական հարսն ու զքսուհին Մարիամ, որ իւր ժամանելով նոր փայլ ու շնորհ սփռած էր վենետիկ վրայ. հաւանորէն նաև թարմ բարունակը, փոքրիկ Վասիլը, դեռ ի ծին թատամուս: Մի և նոյն շիրիւր ամփոփեց երկու սիրատուն ամուսնոց երկրաւոր միացորդը Ս. Զաքարիա եկեղեցւոյն մէջ. և ի Ս. Մարկոս, ուր զետեղուած էին իշխանուհւոյն բերած սրբոց մասունք, յորս նշանաւոր Սրբուհւոյն Վառվառէի մահականացու նշխարք, կատարուեցան սգաւոր արարողութիւնք:

*
**

Մարիամ իշխանուհւոյն բերած հարըստութեանց, օծտի ու նուէշնեցու մին էր հաւանօրէն, և անտարակոյս ամենէն աւելի սրտախօսիկն ու հեշտալին իրեն համար, այս մարմարեայ գեղաքանդակ մետալիոնը, իւր ցանկալի մօրեղբոր՝ կայսր Վասիլի դիմագիծը, զոր ինչպիսի՝ զուրգութեամբ անշուշտ գգուած ու զետեղած էր դքսական սենեկին ամենէն պատուաւոր անկիւնը:

Մահ՝ որ մոռացութեան քողը կը սփռէ ամէն երկրաւոր պերճութեանց վրայ, սփռեց անակնկալ և այսքան փայլակունային արագութեամբ սև քողն նաև այս վիմաքանդակ դիմանկարին վրայ, իսկ լով յանկարծ յիշողութեան ամէն կապեր, և դարերու աւերակաց փողիներ, ո՛ր գիտէ ինչպիսի՝ փուկերէ անցնելէ վերջ, բոլորովին մոռացուած ձգեցին զայն միթի շտեմարաններու խորշերը, ուսկից յետոյ անձնաօթ ձեռք մը իբրև անյարգի և ոչինչ զարդ մը, վերստին խաւարէ դէպի լոյս հանելով, հիւսեց այս Վենետիկոյ ամայի անկեան մէջ, աննշան որմի մը վրայ, այնքան նշանաւոր և փառապանծ, հպագգի յաղթական կայսրն, Վասիլ Երկրորդը:

Հ. Յ. Արսեր

ՊԱՆԴԻՏԻՆ ՄԱՌԱՂԷՆ

ՏՆՕՐ ՀՆԷՔ

Հոգիմ, 20 Մարտի 1918

— Ձեզմէ՛ զթութեան զործ մը կը հայցեմ, — կ'աղերսէ մեր թաղին աւագերէցը, տագնապով հասած մեր օթեանը, — 14000 ծխական ունիմ ժողովրդապետութեանս մէջ, որոց տները պէտք է օրհնել զատկիս. և ոստանիս երիտասարդ քահանայութիւնը, որոց հետ և իմ վեց օգնականներս՝ զինուորութեան են, յախախնամութիւնը ձեզ իմ մօտ զրկեց, հա՛նցեք՝ քանի հոգի որ կրնաք՝ օգնել ինձ:

— Բայց մեք անվարժ ենք լատին արարողութեան:

— Աշխարհիս ամենէն դիւրին բանն է. ամենակարճ ազօթք մը, զոր միջնջելով կ'անցնիք սենեկէ սենեակ, կը սրբակէք օրհնած ջուրը և դուրս կ'ելնէք:

Բացատրութիւնը շատ համոզիչ էր, և ինդիւրը մերժելով՝ տմարդութիւն: Հինգ հոգի պատրաստ ենք արդէն եկեղեցատան մէջ: Սպիտակ կարճ քթանակ մը կ'ունաւիս, կարմիր ուրար մը վզիս, և խաշգտակ մը զլիխաշապկաւոր պատանեակ մ'առնէս, որ ի ձեռին կը կրէ օրհնած ջրոյ դուլիկն արծաթեայ, ճամբայ կ'ելնեմ, վարանելով պահ մը, և կարծելով՝ թէ բոլոր մարդիկ իմ նորօրինակ տարագիս կը տեսնին. կը զգուշանամ ես ինքս տեսնել զիս: Բայց զարիս հաստատուն գնացքը և անցողաք անտարբերութիւնը կը սրտապնդեն զիս փութով: Քոթանակն ամենօրեայ հանդերձս է հիմայ:

Ինձ վիճակուած է ամբողջ մէկ երեսը փողոցի մը, որոյ ծայրը չեմ նշմարել, և որ կ'երթայ կ'անկիւնի՝ Ազգային պողոտային մէջ: Կը սկսիմք մտնել տնէ տուն, խանթէ խանութ, կը բարձրանանք դաստիկոնէ դատիկոն, կը սրսկեմ, կը մըրմընջեմ ու կ'անցնինք, առանց զանց ընելու յարկ մը, սենեակ մը, խոհանոց մը, անկիւն մը, ուր կը հրաւիրէ բարեպաշտութիւնը:

— Տղաս, մեր մօտ թուր տեղերը քրիստոնեայ են, — կը հարցնեմ փոքրիկ առաջնորդիս:

— Չեմ ճանաչեր, — կը լինի պատասխանը, որոյ ի լուր կը սրտփէ սիրտս: Կը զգամ՝ որ կայր բախտին յանձնուած էինք. և կը զորմամած որ չենք հանդիպիր այլալիքօնի մը:

Դպիրս կը բախէ դուռը:

— Ո՛վ է, — կը հնչէ ներսէն ձայն մը կանացի:

— Քահանայն, — կը պատասխանէ տղային ձայնը կասկածոտ, և նախապատրաստ յօժարութեամբ մը կը բացուի մուտքը մեր առջև: